

บทที่ 3

เพลงและการแสดงอารมณ์ในการละคร

เพลงที่ใช้ในการละคร

1. เพลงที่มีเนื้อร้อง เพื่อบรรยายเรื่องและให้ท่าท่า
2. ทำนองเพลงเพื่อเดินหรือรำ ไม่มีเนื้อร้องเช่นเพลงที่ใช้ในการเดินบัลเลต์ โมเดิร์นแดนซ์ และเพลงรำของไทยที่ไม่มีเนื้อร้อง ได้แก่ เพลงหน้าพาทย์ต่างๆ แบ่งออกเป็นหมวดดังต่อไปนี้ คือ

หมวดที่ 1 จำพวกกิริยา เดิน เคลื่อนที่ มี 14 เพลง

1.1 เสมอ	สำหรับการไปมาตามปกติ
1.2 เพลงฉิ่ง	การนวยนาด กรีดกราย เช่นเที่ยว ชมสวน
1.3 เข็ด	การไปมาที่รีบร้อน
1.4 บทสกุณี	การไปมาอย่างพิธีใหญ่ของกษัตริย์ (เฉพาะพระ)
1.5 พระยาเดิน	การไปมาของผู้สูงศักดิ์
1.6 เข็ดฉาน	} การไปมาของพระราม พระลักษณ์
1.7 รุกรัน	
1.8 เสมอข้ามสมุทร	
1.9 ชุบ	การไปมาของนางชั้นต่างๆ เช่นนางกำนัล
1.10 เทาะ	การไปมาทางอากาศ
1.11 โคมเวียน	เช่นเดียวกับเทาะ
1.12 กลม	การไปมาของเทวดา เช่นพระอิศวร
1.13 เข้าม่าน	การเข้าม่านหรือไปทางหลัง
1.14 แผละ	การไปมาของสัตว์มีปีก

หมวดที่ 2 การยกพล มี 2 อย่าง

- 2.1 กราวนอก มนุษย์ ลิง
- 2.2 กราวใน ยักษ์ จะเป็นทั้งกองหรือเดี่ยวก็ได้

หมวดที่ 3 การเคลื่อนไหวด้วยความสนุกสนานเบิกบานใจ มี 6 เพลง

3.1 กรวารา	เหาะเหินสนุกสนาน
3.2 ฉุยฉาย	แสดงท่ากรีดกราย กุ่มกุ่ม
3.3 แม่ศรี	เหมือนฉุยฉาย (เฉพาะสตรี)
3.4 สีนวล	รื่นรมย์อย่างธรรมดา
3.5 เพลงช้า	เบิกบานเป็นปกติ
3.6 เพลงเร็ว	เบิกบานเป็นปกติ ต่อจากเพลงช้า

หมวดที่ 4 เคลื่อนไหวอย่างมีอิทธิปาฏิหาริย์ มี 6 เพลง

4.1 ตระนิมิตร	สำหรับแปลงตัว ขุบให้พื้น
4.2 ตระสันนิบาต	เช่นเดียวกับตระนิมิตร
4.3 ชำนัน	
4.4 กระทบกัน	
4.5 คุพพาทย์	สำหรับการมาของผู้มีอิทธิฤทธิ์
4.6 รัว	เวลาสำแดงเดชและต่อท้ายเพลงอื่น

หมวดที่ 5 สำหรับการต่อสู้ มี 3 เพลง

5.1 เข็ดกลอง	สำหรับการต่อสู้ทั่วไป
5.2 เข็ดฉิ่ง	สำหรับรำก่อนแผลงศรหรือใช้อาวุธอื่น ๆ
5.3 เข็ดนอกล	สำหรับการจับหรือขบไล่

หมวดที่ 6 สำหรับการเล่าโลม แสดงความรัก เข้าพระเข้านางมี 2 เพลง

6.1 กล่อม
6.2 โลม

หมวดที่ 7 การนอนมีเพลงเดียว คือ ตระนอน

3. เพลงที่เรียกว่าเพลงภูมิหลัง (Background Music) จะให้อารมณ์และความรู้สึก (Moods) ต่างๆ ไม่เกี่ยวกับเนื้อเรื่อง เช่นเมื่อเรื่องดำเนินถึงส่งน่าตื่นเต้นและน่ากลัว ก็จะมีเพลงบรรเลงเมื่อได้ยินแล้วจะเกิดขนพองสยองเกล้า ตื่นเต้น ความจริงเพลงไม่ว่าของชาติไหนและไม่ว่าสมัยใด จะมีลีลาและทำนองแสดงให้เห็นถึงอารมณ์และบรรยากาศของเพลง เช่นเพลงไทยเดิม ก็มีทำนองลีลาที่บอกอารมณ์ประจำเพลงอยู่ทุกเพลง เช่น

- เพลงที่มีจังหวะช้า ทำนองเยือกเย็น ฟังแล้ววาบหวิวโยทวนและเศร้าเช่นเพลงช้าไทย กบเดิน ฯลฯ
- เพลงที่แสดงความยิ่งใหญ่ เกรียงไกร สง่าผ่าเผย จะต้องมีจังหวะช้าพอประมาณและทำนองหนักแน่น เช่น เพลงแขกมอญ ครอบจักรวาล ฯลฯ
- เพลงที่จังหวะชัด เร็ว เร้า แสดงอาการสนุกสนาน ร่าเริง โกรธ ได้แก่ เพลง ลิงโลด นาคราช กรวารา ฯลฯ

- เพลงที่ใช้ในพิธี บรรยายบรรยากาศอันศักดิ์สิทธิ์ แสดงความเคารพอวยพร ผู้ใหญ่ใช้ในการประกอบพิธีทางศาสนา ได้แก่เพลงสาธุการ นางนาค มหาฤกษ์ มหาชัย ฯลฯ
- เพลงที่แสดงที่มาแต่เดิมของเพลง และแนะนำตัวละครชาติอะไรจะออกแสดงในตอนนั้น ได้แก่เพลงที่มีคำว่าลาว จีน มอญ พม่า ฯลฯ อยู่ในชื่อเพลง
- เพลงที่มีทำนองหวานใช้ประกอบอารมณ์รัก ได้แก่เพลงลิ้นลากระทุ้ม โลม ฯลฯ
- ทำนองเพลงที่ใช้ในการสู้รบ จังหวะเร่งเร้า ทึกเทิม ได้แก่เพลงเขียด
- เพลงที่ใช้ในการยาดราทศพคล้ายๆ เพลงม้าของฝรั่ง ได้แก่เพลงกราวนอก กราวโน และกราวต่างๆ
- เพลงเลียนเสียงธรรมชาติ เสียงนก น้ำไหล น้ำตก สัตว์ ได้แก่เพลงชมดง ในแม่ศรีทรงเครื่อง เขมรไทรโยค ฯลฯ

เพลงที่มีความสำคัญในการละครสมัยปัจจุบันอย่างยิ่งก็คือ เพลงที่เรียกว่าเพลงภูมิหลัง (Background Music) เพลงพวกนี้มีได้เกี่ยวกับการดำเนินเรื่อง เนื้อร้องก็ไม่มี แต่จะให้ความรู้สึกกับผู้ฟังแต่อย่างเดียว เช่นในการแสดงตอนนำกล้วยและลิ้นกล้วย หากละครหรือภาพยนตร์ดำเนินเรื่องเจิบๆ เฉยๆ กับมีดนตรีทำนองและลีลาลิ้นกล้วย น่ากลัว จะได้รับอารมณ์แตกต่างกันมากมาย ดนตรีที่ให้อารมณ์ต่างๆ ทางทฤษฎีละครสากล แบ่งออกเป็นหมวดๆ ได้ดังนี้

1. ให้อารมณ์เยือกเย็นเหมือนเห็นแสงจันทร์ (Moonlight Mood) ได้แก่ทำนองเพลงมูนไลท์เซเรนเนด ของ มิลเลอร์ พาร์ริช (Miller Parish) หรือเพลงจันทร์ขึ้นสูง (How High The Moon) ของแฮมิลตัน หลุยส์ (Hamilton Lewis) เป็นต้น
2. ให้อารมณ์ครีมน่ากลัว สยอง (Haunting Mood) เช่นเพลง เพลงที่แม่สอนให้ฉัน (Songs My Mother Taught Me) ของดโวรัก (Dvorak) หรือ เพลงฮัมมิงคอรุส (Humming Chorus) ของปูซซินี (Puccini) เป็นต้น
3. ให้อารมณ์เร้าเร่งตรึงตราอ่อนหวาน (Bewitching Mood) ได้แก่ทำนองเพลงบิวชด์ (Bewitched) ของโรเจอร์ส ฮาร์ท (Rogers Hart) หรือเพลงมนตรา (It ' s Magic) ของคาล์ม สไตน์ (Calm Styne) เป็นต้น
4. ให้อารมณ์เศร้า ทุกข์ เหนงหนอย (Blues Mood) เช่นเพลงพระจันทร์ลับไป (The Moon That Got Away) ของอาร์เลน เกร์ชวิน (Arlen Gershwin) หรือ เพลงเศร้ายามราตรี (Blues In The Night) ของอาร์เลน เมอร์เซอร์ (Arlen Mercer) เป็นต้น
5. ให้อารมณ์คุ้นเคยสนิทสนม ได้แก่เพลงฉันจำเดือนเมษายนได้เสมอ (I ' ll Remember April) ของเรย์เดอพอล (Raye de Paul & Johnston) และเพลงเซเรนเนตแห่งฤดูใบไม้ผลิ (Autumn Serenade) ของเดอโรสและแกลลอป (De Rose & Gallop) เป็นต้น
6. ให้อารมณ์รักดีมด้า (Romantic Mood) ได้แก่เพลงลอร่า (Laura) ของรัคชิน และเมอร์เซอร์ และเพลงจงมาเป็นที่รักของฉันเถิด (Be my love) ของบรอดสกี และคาล์ม (Brodsky & Calm) เป็นต้น
7. ให้อารมณ์รื่นเริงแจ่มใส (Joyful Mood) เช่นเพลงทอปกาปี (Topkapi) ของฮาจิเดกิส กาดัส และดัสชิน (Hadjidakis Jatas & Dassin) และเพลงเสียงเพลง (The Sound of Music) ของรอตเจอร์ส แฮมเมอร์สไตน์ (Rodgers Hammerstein) เป็นต้น

8. ให้อารมณ์ผจญภัยตื่นเต้น (Adventurous Mood) ได้แก่เพลงต้องสาป (Spellbound) ของรอซซา (Roz-sa) เพลง ดร.โน (Theme From Dr.No) ของมอนตี้ นอร์แมน (Monty Norman) เป็นต้น

9. ให้อารมณ์บุกเบิกเช่นหนึ่งตะวันตก (Western Mood) เช่นเพลงหุบเขาแม่น้ำแดง (Red River Valley) ซึ่งเป็นเพลงเล่นกันมานานจนไม่ทราบว่ามีใครแต่ง และเพลงสายน้ำเย็นเยียบ (Cool Water) ของบอบ โนแลน (Bob Nolan) เป็นต้น

อารมณ์ในการแสดงละคร (Emotion in Acting)

การแสดงละครไม่ใช่ชีวิตจริงๆ หากเป็นศิลปะ จึงเป็นที่โต้เถียงกันมากกว่า ในการแสดงอารมณ์ในละครนั้น ผู้แสดงจะต้องรู้สึกจริงๆ ตามอารมณ์ที่กำหนดหรือไม่ นักแสดงละครที่ดีนั้นจะต้อง

1. มีจินตนาการ (Imagination) สูง วาดภาพได้และกำหนดภาพได้ในใจ โดยไม่ต้องมีเหตุการณ์จริงๆ เกิดขึ้น
2. มีความสังเกตดีเยี่ยม ว่าเมื่อมนุษย์เกิดอารมณ์หนึ่งๆ จะต้องทำอะไรทางอย่างไร มีปฏิกิริยาอย่างไร
3. บังคับร่างกายและการทำงานของต่อมไร้ท่อได้ในกำหนดเวลา เช่นเสียใจจริงให้ก็มีน้ำตาไหล แต่จะให้อารมณ์รู้สึกลงในความรู้สึกหรือเสียใจได้จริงๆ นั้น คงเป็นไปได้ยาก

4. แสดงออกทางทำน้ำเสียงและท่าทางสอดคล้องกัน ราวกับว่าอารมณ์นั้นเกิดขึ้นจริงๆ โดยการเลียนท่าธรรมชาติแต่เน้นให้เห็นชัดขึ้น

5. อารมณ์ที่ผู้แสดงจะทำได้ดีนั้น คืออารมณ์ที่ผู้แสดงเคยมีประสบการณ์ จะเกิดขึ้นกับตนเองก็จะดีกว่า เพียงแต่เคยพบเห็น เช่น อารมณ์ที่เกิดขึ้นเพราะความทุกข์ยาก ทรมาน ถ้าผู้แสดงเคยมีอารมณ์นี้มาก่อนก็จะทำได้ดี ขณะแสดงจะนึกถึงประสบการณ์เก่า ทำให้เกิดอารมณ์จริงๆ ขึ้น จะแสดงความรักที่มืดดำก็ควรจะมีประสบการณ์ทางความรัก จึงจะแสดงได้ถูกต้อง

6. ในการแสดงอารมณ์นั้น ผู้แสดงจะต้องทำให้เกิดอารมณ์ก่อน จึงจะแสดงออกมา
7. การแสดงอารมณ์ที่สนิทสนมกัน ผู้แสดงจะต้องมีปฏิกิริยาที่จริงจัง แสดงออกทั้งกาย ประสาท แมคานัมซึมทางใจ จึงจะทำให้คนดูเห็นเด่นชัดได้
8. ตัวละครที่แสดงร่วมกันจะต้องประสานงานกันได้อย่างยิ่ง ระวังคิวกันให้ดี
9. สิ่งที่จะช่วยได้มากคือเพลงภูมิหลัง (Back Ground Music) ช่วยให้ผู้ดูเห็นจริงเห็นจัง มีอารมณ์คล้อยตามผู้แสดงไปได้

10. เนื่องจากการแสดงละครเป็นศิลปะ การแสดงอารมณ์อาจจะทำได้คล้ายของจริง แต่ศิลปินผู้แสดงบางคนจะแสดงทำให้เกินจริงเล็กน้อยเพื่อเน้น หรือแสดงให้เกิดความขบขัน จากสังเกต ศึกษาคน ดูการแสดงออกของเขา

11. จะต้องมีแรงดลใจ (Inspiration) และการแสดงของผู้แสดงจะต้องอยู่ภายใต้การบังคับของผู้แสดงอย่างดีจริงๆ จะให้อารมณ์นั้นอยู่นาน หรือหยุดรู้สึกได้ตามเวลาและตามความต้องการของเรื่องละคร

เครื่องประกอบเพื่อช่วยในการแสดงอารมณ์ (Props)

เครื่องประกอบเพื่อช่วยในการแสดงอารมณ์ (Props) นั้น ผู้กำกับการแสดง และผู้กำกับเวทีจะต้องเป็นผู้สั่งว่า ควรจะใช้อะไรบ้างในเรื่องละครเรื่องหนึ่งๆ ถ้าการใช้ได้ผลจะทำให้ตัวละครแสดงนิสัยและอารมณ์ได้ดีอย่างยิ่ง ก่อนอื่นควรพิจารณาว่าเครื่องประกอบเพื่อช่วยในการแสดงอารมณ์มีอะไรบ้าง

1. เครื่องประกอบฉากที่ชี้ให้เห็นนิสัยและรสนิยมของผู้แสดง เช่น ภาพที่ติดผนัง ม่าน สีของผนัง หมอนที่ใช้ในห้องรับแขก จะแสดงให้เห็นว่าตัวแสดงนั้นรับสงบ ชอบเรียบๆ หรือชอบฉูดฉาดโลดโผน ฉากที่แสดงว่าเจ้าของสถานที่เป็นแม่บ้านที่ดี จะต้องจัดเรียบร้อย หากเป็นห้องของตัวละครตัวใดตัวหนึ่งที่รกรุงรัง ขาดระเบียบ ก็แสดงให้เห็นนิสัยของตัวละครที่เป็นเจ้าของฉากนั้น
2. เครื่องใช้ต่างๆ บางอย่าง เช่น บุหรี่ ตัวละครหญิงที่สูบบุหรี่ จะทำให้ดูกำกวม เปรี๊ยะ หรือกลัว ไม่สบายใจได้ แวนตาเล็กรอบให้เหมาะ จะทำให้บุคลิกภาพของผู้ใช้ทั้งชายหญิงดูหลักฐาน ภาคภูมิทรงความรู้ สุขุม ในขณะที่เดียวกันแสดงว่าโบราณ ครี ดูเข้มงวด ต่างหุระย้า (ต่างหุยาวๆ) จะช่วยให้สะบัดสะบั้ง จริตแพรวพราวขึ้นได้กลองยาเส้น จะทำให้ตัวแสดงชายมีบุคลิกภาพคงแก่เรียน สุขุม แต่ถ้าทำท่าทางอีกอย่างหนึ่งจะทำให้เห็นว่าซื่อ ขอบแสดงก็ได้เช่นกัน การถือผ้าเช็ดหน้าแสดงความเป็นหญิงช้ำอาย
3. เครื่องใช้บางอย่างแสดงรสนิยม เช่น กล้องยานต์ดู แสดงถึงนิสัยคนที่ค่อนข้างจะอนุรักษ์นิยม ชอบของเก่า ตัวสาวใช้หากมีโรลล์ม้วนมมติดอยู่บนศีรษะ หรือมีแหวนหินมมที่ม้วนกันทอยเอาไว้ จะเพิ่มบุคลิกภาพของคนใช้ให้เห็นเด่นชัด เครื่องใช้เช่น แก้วน้ำ ที่เขียนบุหรี แจกัน จะแสดงออกซึ่งรสนิยม นิสัย ฐานะ และอารมณ์ของตัวละครทั้งสิ้น
4. ฉากการรับประทานอาหาร ตัวอาหารเอง เครื่องใช้ในการรับประทานอาหารจะแสดงถึงตระกูลและการอบรม นอกจากนั้นการสร้างฉากยังอาจจะสร้างไยแมงมุม ทิมะ ดอกไม้ ทำให้คนดูละครเข้าถึงจิตใจ ความนึกคิดของตัวละครได้

หมายเหตุ Props คือของใช้บนเวทีหรือเครื่องประกอบฉาก

